

Nhận Diện Người Tình

Cách đây hơn một năm, chúng tôi có đưa ra 2 loạt bài: Lan Hoa Bí Pháp có chút hơi hướng kiếm hiệp và Nhận Diện Người Tình với phần mở đầu có một vài hình ảnh tươi mát với mục đích để cho việc thuyết giảng không đến nỗi khô khan.

Theo ý kiến của đa số, phương pháp này đã nâng cao trình độ hiểu biết cho các hội viên bởi vì tiếng cười đã vang vang trong hội trường với những câu hỏi có nhiều ẩn ý hay những hình ảnh bắt mắt làm cho mọi người chú ý đến đề tài với những bông hoa lạ mắt, làm những tên khoa học dài dằng dặc dễ nhớ hơn.

Tới nay Lan Hoa Bí Pháp đã đến hồi thứ 7 với nhiều chiêu pháp cổ truyền, xen lẫn những công phu mới mẻ, Hoàng Mai nữ kiếm khách vừa mới ra tay, nay lại thêm Uyển Nga cô nương xuất đầu lộ diện.

Nhưng phái Nhận diện Người Tình còn chưa được khai triển đúng mức, vì người chưởng môn đã quá già yếu, lòng tuy còn nhưng sức gần hết, lại thêm công việc đa đoan cho nên bị ngưng trệ. May thay lại có Gia Nguyệt hồng phần nữ hiệp ra tay cứu khốn phó nguy.

Gần đây trên trang nhà www.hoalanvietnam.org có khá nhiều người gửi hình ảnh hoa lan để xin nhận diện và hỏi tìm địa chỉ. Xin thú thực, vào cái tuổi bát tuần, học hành dang dở vì hoàn cảnh của gia đình, của quê hương đất nước, rồi những ngày tháng long đong lận đận bên xứ người cho nên đầu óc chẳng còn minh mẫn. Bây giờ, dù có đối diện với người đẹp trong mộng năm xưa, cũng chỉ còn là một bà già đã vào cái tuổi cổ lai hy làm sao mà nhớ cho nổi. Thử hỏi các bạn có nhận được ảnh bên là ai không? Rồi lại còn hỏi thăm trú quán nơi đâu, họa chăng có trời mới biết.

Lại nói về Lan Hoa Nương Tử, người đẹp trên thế giới bây giờ quá nhiều, phương tiện truyền thông cũng như giao thông tới tận vượt bậc. Hình ảnh mỹ nhân chỉ trong nháy mắt truyền đi bốn phương, tám hướng. Những nàng sơn nữ xưa kia vốn ẩn mình trong chốn rừng hoang, núi thẳm, cũng có người tìm đến. Thập niên gần đây, mỹ nhân Việt Nam chẳng những đã được giới thiệu với người nước ngoài mà cả đến những hoa thơm cỏ lạ cũng được người ta đồ sô lung sục, tìm kiếm và mang ra khỏi nước với cái tên lạ hoắc.

Mới đây, Nguyễn Anh Xuân ở Hà Nội có hỏi tên cây lan hình bên cạnh, nhưng hình quá nhỏ và mờ, phần vì xa quê hương đã lâu, lại chưa trông thấy cây này bao giờ, cho nên không biết có phải là lan Ý thảo (*Dendrobium gratisissimum*) hay không? May thay anh Đoàn bá Thuận cho biết cây đó là cây Trúc mảnh *Dendrobium falconeri*.

Nghe tên hơi lạ, nhưng hình như đã thấy ở đâu đó. Dờ sách ra, trong các cuốn Cây cỏ Việt Nam của Phạm Hoàng Hộ, Phong lan của Trần Hợp, 'Orchids of Indochina của Seidenfaden' (coi như là đầy đủ nhất) 'List of species and its localities' của Karel Petrzalka, 'List of taxa' của CITES do vườn bách thảo Kew của Anh Quốc và trong cuốn 'Slipper Orchids of Viet Nam' của Leonid Averynov tuy viết nhiều về lan Nữ hài nhưng cũng có nói về những nàng lan Việt. Nhưng hoàn toàn thất vọng vì không sách nào nói đến cây lan này mọc ở Việt Nam cả.

Mở thêm cuốn 'Dendrobium and its relatives' của Bill Lavarack, Wayne Harris và Geoff Stocker trang 144 và trên trang Web của Internet Orchid Species Photograph Encyclopedia mới thấy nói về giống lan này mọc ở Trung Quốc và Đài Loan.

Vậy cũng xin hỏi lại anh Nguyễn Anh Xuân đã mua nàng kiều nữ này ở đâu? Lẽ tất nhiên là ở Hà Nội, nhưng đó là cây ngoại nhập hay là lan rừng VN? Cây nhập nội chẳng nói làm chi, nhưng nếu là một nàng sơn nữ mới được tìm kiếm ra trong vùng rừng núi thâm u nào đó, há chẳng là một tin vui cho người Việt chúng ta hay sao?

Xin tặng bông hoa xinh đẹp này cho anh bạn trẻ Đoàn Bá Thuận. Có lẽ với nghề nghiệp chuyên môn về cơ thể học cho nên anh rất tinh tường nhìn sơ qua là biết.

Hoa lan hiện nay có hàng triệu giống: nguyên thủy, lai tạo do thiên nhiên, ghép giống do con người. Nhờ văn minh khoa học, người ta không những ghép giống này với giống kia miễn là cùng một họ như cam với quýt, mà còn ghép được những cây không cùng một loài như Phalaenopsis (Hồ điệp) với Vanda (Vân lan) thành ra Vandaenopsis hay Cattleya với Epidendrum ra Epicat.

Riêng giống lan nguyên thủy (species) không thôi đã có khoảng chừng 30,000 giống, mà đã mấy ai có diễm phúc hay đủ khả năng đi tận nơi, đến tận chỗ nhìn thấy hết những giống này. Các nhà khoa học như Leonid Averyanov, Gunnar Seidenfaden, André Schuiteman v.v... đã bỏ biết bao năm tháng sống trong rừng núi Việt Nam và Á châu để tìm tòi nghiên cứu, mà người này còn phải dựa vào người kia. Hoa lan Việt chỉ có chừng 1000 giống mà còn vậy huống chi Lan Hoa nương tử trên khắp 5 châu?

Cũng vì vậy mà các nhà thảo mộc học hay chuyên gia cũng còn nhầm lẫn, do đó mới xảy ra tình trạng trồng cây nọ sang cây kia. (Xin đọc bài Trúc Lan và những nghi vấn nho nhỏ đây rầy trong loạt bài Hình Ảnh Hoa Lan Việt Nam).

Chỉ hỏi riêng về lan cũng đủ nhức đầu, mắt ăn mắt ngủ. Đã vậy lại còn thêm anh bạn Lâm Trường hay Trương Lam ở Canada hỏi tên một loại hoa leo, cô Vi Ly, có lẽ là cô Lý tường Vi, hội viên của hội, lại hỏi về thứ nấm Linh Chi màu vàng làm cho choáng váng tối tăm mặt mũi.

Cũng vì vậy, nếu hỏi đã lâu mà không có câu trả lời xin quý vị cũng đừng lấy làm phiền lòng vì biển học mênh mông, chúng tôi còn phải cầu cứu những cao thủ võ lâm giúp đỡ. Nếu quý vị nào biết câu trả lời, cũng xin đừng ngoảnh mặt làm ngơ, hãy vui lòng ra tay nghĩa hiệp. Xin thành thực cảm ơn trước.

Trở lại bài học Nhận Diện Người Tình, hôm bắt đầu, chúng tôi có nói cho vui câu chuyện: Xin các anh chi em vui lòng nhận kỹ kéo nhận lầm người khác mà mang họa. Một cô trong lớp đã nói đùa: *“Bác ơi! Nhưng chồng người ta, đẹp trai hơn chồng mình!”*

Tôi hoàn toàn đồng ý, vì cỏ bên nhà hàng xóm còn đẹp hơn bên vườn nhà mình, và cô hàng xóm lẽ tất nhiên là phải đẹp hơn, cũng như cây *Dendrobium falconeri* ở trên vậy, có phải không các bạn?

Nếu các bạn chưa nhận ra người trong bức ảnh ở đầu bài, chúng tôi xin cung cấp cho các bạn một bức ảnh khác, hy vọng là các bạn nhận ra. Nếu các bạn vẫn chưa trả lời được người đẹp trong hình là ai, xin coi giải đáp ở cuối bài vậy.

Người tình thì chỉ có một hay hai, nếu có số đào hoa chiếu mệnh có lẽ cũng chỉ 5-7 là cùng, như vậy chuyện nhận diện hoa lan còn khó gấp trăm ngàn lần. Xin đơn cử một vài trường hợp:

Ren. anamensis

Lan Hoa Kỳ, nơi tập trung những nhà thảo mộc học và chuyên gia về lan danh tiếng trên thế giới. Nhưng ngày tháng trôi qua, vấn đề này vẫn chưa thấy ai lên tiếng trả lời. Tôi có đem việc này hỏi giáo sư Leonid Averyanov, nhưng cả 2 lần ông đều trả lời là cây *Renanthera vietnamensis* màu đỏ cam mà không đã động gì đến câu hỏi chính là cây *Renanthera anamensis* cả.

Cách đây vài tháng tôi thấy cây *Renanthera anamensis* do Rolfe tường trình vào năm 1907 màu sắc hình dáng giống hệt như cây *Renanthera citrina* do các giáo sư Averyanov, Nguyễn Tiến Hiệp và Dương Đức Huyền đã tìm được ở huyện Tùng Khê, Hòa Bình vào tháng 4 năm 1995 và sau đó lại tìm thấy tại huyện Trà Linh, Cao Bằng vào tháng 10 năm 1995. Vì màu hoa giống như màu vàng của quả chanh nên các giáo sư Nga-Việt đã dùng chữ *La tinc citrinus* để đặt tên cho cây lan này và Leonid Averyanov đã công bố vào năm 1997.

Nghi ngờ 2 cây này cũng chỉ là một, cho nên chúng tôi đã viết thư hỏi Hội Hoa

Ren. citrina

Quý vị hãy coi hai hình trên đây để xem có sự khác biệt nào không?

Ai là nàng kiều nữ Việt Nam và ai là nàng Hoàng y hiệp nữ? Được biết rằng cây *Renanthera annamensis* đã được White Oak Orchids đem ra dự thí với 10 hoa và được cấp giấy chứng nhận CBR (Certificate of Botanical Recognition) của hội Hoa Lan Hoa Kỳ. Giải thưởng này chỉ dành riêng cho những cây lan mới kiểm thấy mà thôi. Theo anh Ngô Long, giấy chứng nhận này chỉ là tạm thời và chỉ được chính thức hóa khi kiểm nghiệm DNA xem có khác với cây đã tường trình hay không? Nhưng không biết rằng, năm 1907 đã có việc tìm ra DNA cho lan hay chưa?

Trong khi tìm kiếm hình ảnh và tài liệu của các giống *Bulbophyllum* Việt Nam, Phạm Hoàng Hộ gọi là Cầu diệp, Trần Hợp gọi là Lan lọng, chúng tôi thấy 2 cây lan *Bulb. abbrevilabium* và *Bulb. hanifii*, hoa y hệt như nhau, chỉ có hơi khác chút đỉnh về màu sắc. Chắc quý vị cũng biết rằng màu sắc thay đổi theo ánh sáng và khi hoa mới nở hay đã sắp tàn, nhưng cấu trúc sẽ không thay đổi.

Bulb. abbrevilabium

Bulb. hanifii

Ngoài ra 4 cây lan *Bulb. kanburiense*, *Bulb. refractum*, *Bulb. tripudians* và cây *Bulb. wallichii* trông cũng một 8 một 10, na ná như nhau.

Bulb. refractum

Bulb. wallichii

Bulb. trepudians

Bulb. kanburiense

Đỗ khắc Hồng Tài từ Đức quốc vừa gửi tấm hình bên cạnh là một giống Bulbophyllum sang hỏi tên khoa học là gì? Cây này có thể là một trong 2 cây *Bulb. andersonii* và *Bub. eberhardtii* của Việt nam, vì hai cây này khá giống nhau, mà cũng có thể là một cây khác nữa. Trên thế giới, Bulbophyllum có khoảng 3000 giống và chúng tôi còn chơi với trong biển cả mênh mông. Vậy xin quý vị hãy xem 2 hình dưới và tự phán đoán.

Bulb. andersonii (bà già quá lứa)

Bulb. hanifii (cô gái đương thì)

Ngoài ra còn nhiều cây *Coelogyne* trông cũng giống như nhau, khó lòng mà phân biệt như cây *Coelogyne brachyptera* và cây *Coelogyne verrucosa* dưới đây:

Vậy thì hình nào *Coel. brachyptera* và hình nào là *Coel. verrucosa*?

Xin đừng có hỏi tôi, vốn dĩ là kẻ ba phải: Rằm cũng ư, mười tư cũng gật, 9 bỏ làm 10 miễn là đừng nhầm Hồ điệp với Cát lan là được rồi. Nhân tiện xin nhắc lại một câu chuyện nhận điện, hình như nhà văn Nguyễn Ngọc Ngạn đã kể trong Thúy Nga Paris By Night thì phải.

“Có một anh chàng đi ở rể, người vợ là người chị giống cô em song sinh như đúc. Người ta hỏi anh làm sao phân biệt được giữa người vợ và cô em vợ. Anh ta trả lời:

Tôi vốn dễ tính, vợ hay cô em vợ cũng vậy thôi, phân biệt làm gì cho mệt! Mà tôi dại gì lại phân biệt chứ?”

Theo triết lý này: nói mà chơi, nghe cũng mà chơi, chúng ta là những kẻ tay mơ nghĩ ngợi làm gì cho thêm mệt óc. Việc này xin hãy dành cho các nhà chuyên môn, các nhà khoa học khảo nghiệm bộ phận sinh sản hay mổ xẻ bộ đồ lòng hay là khảo sát DNA may ra có thấy gì khác biệt hay chẳng.

*** Hình ở đầu bài: B.B. Brigitte Bardot nữ tài tử điện ảnh Pháp.**

Placentia 10/2007

BÙI XUÂN ĐÁNG